Wees gegroet, verheug u!
(1) AVE

Lezing

In de zesde maand zond God de engel Gabriël naar de stad Nazaret in Galilea, naar een meisje dat was uitgehuwelijkt aan een man die Jozef heette, een afstammeling van David. Ze heette Maria en ze was nog maagd. Gabriël ging haar huis binnen en zei: 'Gegroet Maria, je bent begenadigd, de Heer is met je.' Ze schrok hevig bij het horen van zijn woorden en vroeg zich af wat die begroeting te betekenen had. Maar de engel zei tegen haar: 'Wees niet bang, Maria, God heeft je zijn gunst geschonken. Luister, je zult zwanger worden en een zoon baren, en je moet Hem Jezus noemen. Hij zal een groot man worden en Zoon van de Allerhoogste worden genoemd, en God, de Heer, zal Hem de troon van zijn vader David geven. Tot in eeuwigheid zal Hij koning zijn over het volk van Jakob, en aan zijn koningschap zal geen einde komen.' Maria vroeg aan de engel: 'Hoe zal dat gebeuren? Ik heb immers nog geen gemeenschap met een man.' De engel antwoordde: 'De heilige Geest zal over je komen en de kracht van de Allerhoogste zal je als een schaduw overdekken. Daarom zal het kind dat geboren wordt, heilig worden genoemd en Zoon van God. Luister, ook je familielid Elisabet is zwanger van een zoon, ondanks haar hoge leeftijd. Ze is nu, ook al hield men haar voor onvruchtbaar, in de zesde maand van haar zwangerschap, want voor God is niets onmogelijk.' Maria zei: 'De Heer wil ik dienen: laat er met mij gebeuren wat u hebt gezegd.' Daarna liet de engel haar weer alleen.
Kort daarop reisde Maria in grote haast naar het bergland, naar een stad in Juda, waar ze het huis van Zacharias binnenging en Elisabet begroette. Toen Elisabet de groet van Maria hoorde, sprong het kind op in haar schoot; ze werd vervuld van de heilige Geest en riep luid: 'De meest gezegende ben je van alle vrouwen, en gezegend is de vrucht van je schoot! Wie ben ik dat de moeder van mijn Heer naar mij toe komt? Toen ik je groet hoorde, sprong het kind van vreugde op in mijn schoot. Gelukkig is zij die geloofd heeft dat de woorden van de Heer in vervulling zullen gaan.'

Lc 1,26-45 (NBV21)

Overweging

Toen we samenkwamen om de thema's van het nieuwe Lierjaar te bepalen, stelde ik als laatste suggestie het Weesgegroet voor, met het idee dat het waarschijnlijk niet zou aanvaard worden.
En toch…
Eerst een paar actuele incidenten:
Wie heeft niet de 'rage room' affaire in januari opgemerkt, toen een H. Hart- en een Mariabeeld werden vernietigd, met daarop veel gepassioneerde voor- en tegenreacties?
In Wallonië werd een voorstelling verboden, getiteld '*Madonna (non)grata',* voorzien 27 maart in Havelange. De gedurfde voorstelling onderzoekt de plaats van de vrouwen via een gevallen Maagd.

Daarbij besef ik ook dat zelfs hier, het Weesgegroet soms wordt ervaren als een gerammel van tientjes en rozenkansen op bedevaarten, op achtergrond van winkeltjes met kitscherige Mariabeeldjes… Het maakt het mij niet gemakkelijk om in die context de figuur van Maria te benaderen…

Ik ga liever een secure weg volgen, en mij afvragen hoe en wanneer het Weesgegroet is ontstaan.
Het Weesgroet of *Ave Maria* in het Latijn, is een van de belangrijkste gebeden in de katholieke traditie en is over meer dan duizend jaar tot stand gekomen. Het is in alle talen vertaald, oorspronkelijk in het Grieks geschreven : *Chaire*, wat betekent "*wees gelukkig*" als groet…

Het eerste deel van het gebed komt van Lucas: *"Wees gegroet, vol van genade, de Heer is met u",* zegt de engel Gabriel tot Maria.
Wat verder: "*Gij zijt gezegend boven alle vrouwen en gezegend is de vrucht van uw schoot",* zegt Elisabeth tot haar nicht Maria.
Een paar kanttekeningen: in het gebed zeggen Vlamingen *lichaam,* Nederlanders zeggen *schoot* … In het Frans zegt men "*fruit de vos entrailles*" wat het innigste betekent, dichter bij "schoot".
Deze twee begroetingen zijn in de middeleeuwen (XIde-XIIde eeuw) bij elkaar gevoegd. In de XIIIe eeuw werd het gebed breed verspreid, dankzij theologen als Thomas van Aquino, en het werd toen heel populair.

Het tweede deel "*Heilige Maria, Moeder Gods, bid voor ons, arme zondaars, nu en in het uur van onze dood"* heeft de vorm van een smeekbede en werd later toegevoegd (XIV-XVe) in een periode van grote beproevingen zoals de zwarte pest. De definitieve vorm werd officieel in het Romeins Brevier vastgelegd door paus Pius V in 1568.

Ik heb altijd wat moeite gehad met de uitdrukking "*Moeder Gods"*
Hier komt er een beetje theologie aan te pas. Die uitdrukking is het resultaat van een belangrijke theologische constructie die dateert van het concilie van Efese in het jaar 431.
Een woelig concilie van bandieten… zegt mijn geschiedenisboek over dit concilie: hevige ruzies, veroordelingen aan beide kanten (Cyrillus patriarch van Alexandrië en Nestorius patriarch van Constantinopel), afzettingen als bisschop, diefstal van belangrijke brieven, oproer door het volk, wederzijdse excommunicatie… Ik moet je die avonturen besparen, helaas, anders ga ik over mijn tijd…
Nestorius verkondigde dat Maria alleen de moeder van de menselijke Jezus was, en dus niet moeder van God. Maar er werd op dit concilie bevestigd dat de godheid en de mensheid van Christus in één persoon verenigd zijn: de persoon van het Woord, zoon van God. De Griekse uitdrukking Theotokos zegt eerst iets meer over Christus (theos, God), en in 2e instantie iets over Maria (tokos, geboorte).

Nog iets waar ik moeite mee had: "*bid voor ons, arme zondaars"*.
Alleen in het Vlaams en in het Frans staat "*arme*" zondaars en "*pauvres pécheurs*". Niet in het Hollands, Engels, Duits, Spaans, Afrikaans, Italiaans :*Prega per noi, peccatori*…
Het woord "zondaar" vind ik niet negatief, want je kunt het zien als de juiste benaming voor onze verhouding tot God. Dat wordt nooit tegenover mensen gebruikt. En daar komt altijd barmhartigheid bij te pas. Zoals bij de hoogmoedige Farizeeër en de smekende, lucide tollenaar (Lc 18): "*God, wees mij, zondaar, genadig*". Alleen deze laatste keert gerechtvaardigd naar huis…
Sinds ik hiervan bewust ben, zeg ik nooit meer "arme" zondaars, maar op z'n Hollands *ZONDAARS.*

Bij het laatste deel "*nu en in het uur van onze dood*", was ik nog nooit blijven stilstaan…tot een twee jaar geleden, toen mijn liefste schoonzus terminaal ziek was. Ik belde een maandag mijn broer op om hem te vragen of ik de volgende dag op bezoek mocht komen. Hij antwoordde: "Dan zal het te laat zijn". Ik wist nog niet dat de sedatie dan zou beginnen. Op staande voet reed ik naar Gent, en had met mijn schoonzus een intiem, innig gesprek. Een Adieu… We zouden bidden als warm afscheid en ik bad mijn geliefde psalm 121. Zij reageerde niet… en dan het Weesgegroet. Hier bad ze mee met luide, heldere stem… ik heb toen begrepen dat ik niet mijn lievelingsgebed moest kiezen, maar wel wat zij heel haar leven lang zelf had gebeden, vooral toen zij als vrijwilligster naar Lourdes ging om zieken te begeleiden en te verzorgen. Drie dagen later is ze stilletjes naar het Licht gegaan …

Nu ik zelf van ver teruggekomen ben, bid ik meer het Weesgegroet, en leg ik nu meer het accent op "*nu en in het uur van onze dood*". Ook vind ik mooi dat, zoals in het Onze Vader, het persoonlijk meervoud wordt gebruikt: bid voor *ons.* Dat schept gemeenschap, wat ik hier ten diepste ondervind. Jullie als Liergenoten hebben me bijna twee jaar lang zo vriendelijk en zo warm bijgestaan.
Nooit kan ik jullie genoeg dankbaar zijn…Mijn Paaskaars is bijna volledig opgebrand…

Van U , Heer, is de toekomst
Kome wat komt
Peut-être, kan zijn

NA DE STILTE

Zo spreekt de Engel Gabriël:

De dag was zo stil te Nazareth als een avond der meimaand hier,
wanneer 't in Vlaanderen geurt alom van lindebloesem en vlier.
Maria bleef in de zon alleen, Maria zat in een hoek van haar kleine kamer,
wit en ontdaan en verwonderd na mijn bezoek.
Ik vloog naar de nok van de hemel weer en door niemand nagestaard;
ik knielde in het midden des hemels en zei:
"Vader, zij heeft aanvaard."
En heel de ruimte werd wit en stil van roerloosheid en van licht,
want beneden begon Maria aan de strofen van haar gedicht.

Anton van Wilderode

Monique de Buck
De Lier, Brugge, 3 mei 2026